

Mladá veda

Young Science

Špeciálne vydanie

Mladá veda

Young Science

MEDZINÁRODNÝ VEDECKÝ ČASOPIS MLADÁ VEDA / YOUNG SCIENCE

Číslo 4, ročník 13., špeciálne číslo vydané v novembri 2025

ISSN 1339-3189, EV 167/23/EPP

Kontakt: info@mladaveda.sk, tel.: +421 908 546 716, www.mladaveda.sk

Fotografia na obálke: Deti v Záhrade umenia. © Branislav A. Švorc, foto.branisko.at

REDAKČNÁ RADA

prof. Ing. Peter Adamišín, PhD. (Katedra environmentálneho manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Dr. Pavel Chromý, PhD. (Katedra sociálnej geografie a regionálneho rozvoje, Univerzita Karlova, Praha)

prof. Dr. Paul Robert Magocsi (Chair of Ukrainian Studies, University of Toronto; Royal Society of Canada)

Ing. Lucia Mikušová, PhD. (Ústav biochémie, výživy a ochrany zdravia, Slovenská technická univerzita, Bratislava)

PhDr. Veronika Kmetóny Gazdová, PhD. (Inštitút edukológie a sociálnej práce, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Peter Skok, CSc. (Ekomos s. r. o., Prešov)

Mgr. Monika Šavelová, PhD. (Katedra translitológie, Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra)

prof. Ing. Róbert Štefko, Ph.D. (Katedra marketingu a medzinárodného obchodu, Prešovská univerzita, Prešov)

prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., predseda (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Petr Tománek, CSc. (Katedra verejnej ekonomiky, Vysoká škola báňská - Technická univerzita, Ostrava)

doc. Mgr. Michal Garaj, PhD. (Katedra politických vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Trnava)

REDAKCIA

Mgr. Branislav A. Švorc, PhD., šéfredaktor (Vydavateľstvo UNIVERSUM, Prešov)

Mgr. Martin Hajduk, PhD. (Banícke múzeum, Rožňava)

PhDr. Magdaléna Keresztesová, PhD. (Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF, Nitra)

RNDr. Richard Nikischer, Ph.D. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha)

PhDr. Veronika Trstianska, PhD. (Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr FSS UKF, Nitra)

Mgr. Veronika Zuskáčová (Geografický ústav, Masarykova univerzita, Brno)

VYDAVATEĽ

Vydavateľstvo UNIVERSUM, spol. s r. o.

www.universum-eu.sk

Javorinská 26, 080 01 Prešov

Slovenská republika

© Mladá veda / Young Science. Akékoľvek šírenie a rozmnožovanie textu, fotografií, údajov a iných informácií je možné len s písomným povolením redakcie.

MAPOVÉ ZRUČNOSTI ŽIAKOV S MENTÁLNYM POSTIHNUTÍM A VZDELÁVACIA OBLASŤ ČLOVEK A SPOLOČNOSŤ

MAP SKILLS OF STUDENTS WITH MENTAL DISABILITIES AND THE
EDUCATIONAL AREA OF MAN AND SOCIETY

Marcela Čarnická¹

Autorka pôsobí ako odborná asistentka na Katedre špeciálnej pedagogiky, Pedagogickej fakulty Katolíckej univerzity v Ružomberku.

The author works as an assistant professor at the Department of Special Education, Faculty of Education, Catholic University in Ružomberok.

Abstract

Students with intellectual disabilities have difficulties in learning as a result of their disability. Teachers are therefore looking for ways to motivate them and teach them so that the students' knowledge is as permanent as possible. The educational area of Man and Society for students with mild intellectual disabilities enables them to acquire knowledge and skills that students should be able to apply and use in their civic life. The skills developed in the educational area also include map skills, which the student can apply outside of school or in civic life.

Key words: the human and society educational area, map, skill, history, civics, student with intellectual disabilities

Abstrakt

Žiaci s mentálnym postihnutím majú v dôsledku svojho postihnutia ťažkosti v oblasti učenia. Pedagógovia preto hľadajú spôsob, ako ich motivovať, ako ich učiť, aby boli vedomosti žiakov čo najtrvalejšie. Vzdelávacia oblasť Človek a spoločnosť pre žiakov s ľahkým stupňom mentálneho postihnutia umožňuje získavať vedomosti a zručnosti, ktoré majú žiaci vedieť uplatniť a využiť vo svojom občianskom živote. K zručnostiam rozvíjaným vo vzdelávacej oblasti patria i mapové zručnosti, ktoré žiak môže aplikovať aj mimo školy či v občianskom živote.

Kľúčové slová: vzdelávacia oblasť Človek a spoločnosť, mapa, zručnosť, dejepis, občianska náuka, žiak s mentálnym postihnutím

¹ Adresa pracoviska: Mgr. Marcela Čarnická, PhD., Katolícka univerzita v Ružomberku, Pedagogická fakulta, Katedra špeciálnej pedagogiky, Hrabovská cesta 1, 034 01 Ružomberok
E-mail: marcela.carnicka@ku.sk

Úvod

Mentálne postihnutie vzniká vplyvom viacerých faktorov (vrodené, environmentálne, sociálne, špecifické genetické poruchy), avšak u každého jednotlivca s mentálnym postihnutím nemožno s presnosťou určiť, či je postihnutie spôsobené len biologickými javmi a do akej miery sa na jeho aktuálnom stave podieľajú sociálne vplyvy (Kaleja et al., 2015). Jedinec s mentálnym postihnutím sa líši od svojho zdravého rovesníka špecifickou ašpiráciou, má tendenciu sa nadhodnocovať alebo podhodnocovať (Valenta, 2014). Myslenie, poznávanie u jedinca s mentálnym postihnutím je nedôsledné, nepresné, nekritické, prevláda tendencia stereotypného myslenia, pojmy tvorí ťažkopádne, úsudky sú nepresné. Osoby s mentálnym postihnutím sa od intaktných líšia najmä konkrétnosťou myslenia a slabou schopnosťou nielen zovšeobecňovania, ale aj abstrakcie (Orieščiková, 2013). Mentálne postihnutie ovplyvňuje reč jedinca, v učení sa neprejavuje zvedavosť, pamäť žiakov je mechanická. Žiaci s ľahkým mentálnym postihnutím sa často učia naspamäť a pritom nechápu, čo sa učia. Preto je nevyhnutné preberané učivo čo najviac opakovať. Žiaci sa nedokážu dlho sústrediť a vnímať jeden objekt, nevšímajú si detaily. V dôsledku mentálneho postihnutia je pozornosť žiaka neúmyselná a zámerná. Zámerná pozornosť mentálne postihnutých žiakov vykazuje nestálosť a ľahkú unaviteľnosť, zníženú schopnosť zamerať sa na viacero činností. S nárastom kvantity výkonu narastá i počet chýb. Rozsah pozornosti je zúžený. Človek s mentálnym postihnutím je schopný udržať pozornosť oveľa kratšiu dobu ako jeho zdravý rovesník (Valenta, 2014). Často krát nechápe logické súvislosti a časovú následnosť. Pri riešení úlohy začne hneď pracovať bez toho, aby sa zamyslel nad spôsobom riešenia. Zvykne postupovať pri každej úlohe tak isto (Vladová et al., 2017).

Osobitosti žiaka s mentálnym postihnutím

Žiak s mentálnym postihnutím sa vyznačuje istými špecifikami a svet vníma inak. Pri učení potrebuje špeciálny prístup, viac podpory a trpezlivosti. Vzdelávanie žiaka s ľahkým stupňom mentálneho postihnutia vychádza zo štátneho vzdelávacieho programu, ktorý obsahuje nielen ciele či obsah vzdelávania, ale stanovuje špecifiká vzdelávania a požiadavky na komplexnú starostlivosť o žiakov s mentálnym postihnutím. Medzi hlavné ciele primárneho vzdelávania žiakov s ľahkým stupňom mentálneho postihnutia patria rozvinuté kľúčové kompetencie ako kombinácie vedomostí, skúseností a postojov žiakov na úrovni, ktorá je pre nich osobne dosiahnuteľná. V primárnom vzdelávaní sú za kľúčové považované: komunikačné spôsobilosti, matematická gramotnosť a gramotnosť v oblasti prírodných vied a technológií, spôsobilosti v oblasti digitálnej gramotnosti (informačno-komunikačné technológie), spôsobilosti učiť sa učiť sa, riešiť problémy. Ďalej sú to osobné, sociálne a občianske spôsobilosti, spôsobilosť chápať kultúru v kontexte a vyjadrovať sa prostriedkami danej kultúry. Obsah primárneho vzdelávania vo variante A je rozdelený do ôsmich vzdelávacích oblastí, vzdelávacie štandardy nie sú určené a učebné plány sú rámcové (ŠVP pre žiakov s mentálnym postihnutím pre primárne vzdelávanie, 2016, s. 7 - 14).

Medzi vzdelávacie oblasti patrí oblasť Človek a spoločnosť, do ktorej spadajú predmety vlastiveda, dejepis, občianska náuka, geografia. Človek žije v spoločnosti, preto je dôležité vedieť, ako funguje svet okolo nás, ako vznikajú pravidlá, konflikty, hodnoty a zmeny v spoločnosti. Žiaci získavajú vedomosti o základných a najdôležitejších udalostiach,

osobnostiach, spoločenských zmenách, informácie o vzniku sveta. Zároveň sa u žiakov rozvíja myslenie, rešpekt voči druhému, schopnosť vyjadriť vlastný názor, žiaci sú vedení k praktickým zručnostiam. Medzi hlavné ciele vzdelávacej oblasti patrí zoznámiť žiakov s vývojom ľudskej spoločnosti, poznať minulosť svojho národa, Európy a sveta, oboznámiť sa s územím, kde žijú, učia sa orientovať v čase, v histórii, sú vedení k poznaniu vlastného miesta v spoločnosti (ŠVP pre žiakov s mentálnym postihnutím pre primárne vzdelávanie, 2016). Žiak si vytvára viaceré kompetencie, napr. chápe príčiny a dôsledky historických udalostí, vie čítať a interpretovať mapy, rešpektuje hodnoty medziludských vzťahov, zvláda bežné situácie osobného i občianskeho života a iné.

Vlastiveda v sebe spája poznatky prírodovedných a spoločenskovedných oblastí. Cieľom je vytvoriť u žiakov vzťah k miestu, kde žijú a chrániť životné prostredie. Prostredníctvom pozorovania si žiaci osvojujú základné vedomosti o živej a neživej prírode. K cieľom predmetu geografia podľa Štátneho vzdelávacieho programu pre žiakov s mentálnym postihnutím pre primárne vzdelávanie (2016) patrí získať základné poznatky o svete, o vlasti a o regióne, v ktorom žijú, naučiť žiakov vnímať odlišnosti kultúr, poznať vlastné tradície a iné. Cieľom dejepisu je vytvoriť základné predstavy žiakov z histórie a vytvoriť u nich orientáciu vo vývoji spoločnosti, v svetových a slovenských dejinách. Občianska náuka sa zameriava na ovplyvňovanie poznania a konania žiakov v duchu morálky, humanity a demokracie. Predmet podáva žiakom informácie z oblasti práva, ekonomiky a ďalších oblastí tak, aby sa žiaci vedeli v budúcnosti orientovať v občianskom živote.

Vychádzajúc z osobitostí žiakov s mentálnym postihnutím a z ich individuálnych potrieb, pedagóg musí voliť vhodné didaktické metódy, princípy a organizačné formy vyučovania a tieto metódy a princípy pri aplikácii modifikovať a pri svojom pedagogickom pôsobení dodržiavať individuálny prístup, ktorý sa stáva prioritou pri edukácii mentálne postihnutých jednotlivcov (Zelina, 2004). Vančová (2005) píše, že vhodná voľba metód, aktivít a techník musí vychádzať z komplexnej vstupnej a priebežnej špeciálno-pedagogickej diagnostiky jednotlivých žiakov. Nemenej dôležité sú učebné, kompenzačné pomôcky, a didaktická technika.

„Súčasťou vyučovania geografie je práca s rôznymi druhmi máp. Práca s mapou nie je len prostriedkom, ale i cieľom vyučovania, aby žiaci boli schopní sa orientovať podľa mapy aj v praktickom živote“ (ŠVP pre žiakov s mentálnym postihnutím pre primárne vzdelávanie, 2016, s. 132). Mapa ako učebná pomôcka má motivovať žiakov, uľahčovať proces učenia a pomáhať hlbšie si osvojiť vedomosti a zručnosti. Vhodná učebná pomôcka musí byť zvolená na základe cieľa, ktorý chce pedagóg plniť, primerane veku a psychickým osobitostiam žiakov, ich skúsenostiam a vedomostiam a skúsenostiam a vedomostiam pedagóga (Skalková, 2007). Mapa ako vizuálna učebná pomôcka upúta pozornosť žiakov, prináša zmenu a záujem, informácie a stávajú sa ľahšie zapamätateľnými. S mapou žiaci pracujú aj na hodinách vlastivedy, dejepisu a jej uplatnenie, hoc v menšom rozsahu, môžeme nájsť aj na vybraných hodinách občianskej náuky.

Mapa zobrazuje územie v zmenšenej veľkosti, ktorú vyjadruje mierka. Mapa môže zobrazovať okrem budov, pohorí, riek aj hustotu zaľudnenia, priemysel a poľnohospodárstvo, rovnako javy ako je teplota vzduchu a pod. Dnes môžu žiaci na hodinách pracovať aj

s mapami na internete, pedagóg môže pri rozvíjaní mapových zručností využívať i digitálne technológie. Medzi výhody týchto technológií patrí názornosť edukácie, zvýšená motivácia žiakov či aktívne zapájanie sa žiakov do edukačného procesu. Manipulácia s digitálnymi mapami dovoľuje žiakom meniť ich. Efektívnosť využívania IKTE však závisí od digitálnych kompetencií pedagógov špeciálnych základných škôl (Hladush, Kováčová, Bendíková, Čarnická, 2024). Mapa je komplexný zdroj priestorových informácií, ktorý nemôže byť nahradený inou formou (Hanus et al., 2020). Mapa je vizuálna forma komunikácie, ktorá využíva špecifický mapový jazyk (Anděl et al., 2019). Podľa Wieganda (2006) si mapy zachovávajú svoju príťažlivosť z dôvodu zaujímavej formy komunikácie, ale rovnako umožňujú žiakom rozvíjať ich tvorivosť a fantáziu, ktoré je u žiakov s mentálnym postihnutím vhodné podporovať.

Prvý kontakt s mapou vo vzdelávacej oblasti prináša vlastiveda v piatom ročníku. Mapa je v učebnici vlastivedy pre piaty ročník definovaná ako „zmenšený obraz určitého územia“ (Škultétyová, Žišková, 2009, s. 112). Žiaci sa dozvedajú, že existuje viacero typov máp ako zemepisná, turistická či cestná mapa. Vedieť sa orientovať na mape miestnej krajiny je aj jedným z cieľov tohto predmetu v piatom ročníku. V šiestom ročníku sa žiaci učia orientovať na mape a vyhľadať napr. pohoria, rieky, významné mestá a pod. Spoznávajú aj mapu sveta. Vysvetlivky pri práci s mapou sú pre nich výbornou nápoveďou. Orientácia na mape Slovenskej republiky patrí k cieľom vlastivedy šiesteho ročníka. Na hodinách geografie je mapa podstatnou učebnou pomôckou. V siedmom ročníku geografie medzi ciele patrí „vedieť sa orientovať na mape Európy a naučiť sa pracovať s fyzikálnou a politickou mapou“ (ŠVP pre žiakov s mentálnym postihnutím pre primárne vzdelávanie, 2016, s. 133). V ôsmom ročníku sa učí žiak pracovať s rôznymi druhmi máp a vyhľadávať v nich požadované informácie. V deviatom ročníku má byť žiak schopný spoľahlivo pracovať s fyzikálnou a politickou mapou (ŠVP pre žiakov s mentálnym postihnutím pre primárne vzdelávanie, 2016). Aj na hodinách dejepisu je mapa vhodnou učebnou pomôckou a ŠVP pre žiakov s mentálnym postihnutím pre primárne vzdelávanie odporúča pracovať aj s historickými mapami.

Mapu je možné použiť vo všetkých fázach vyučovacej hodiny. „Mapa vizualizuje učivo, plní úlohu názornosti, ktorá je u žiakov s mentálnym postihnutím dôležitá. Mapu môže pedagóg použiť v motivácii, keď chce vzbudiť a vyvolať u žiakov záujem o tému“ (Čarnická, 2025, s. 80). Mapa je nevyhnutná pri vysvetľovaní nového učiva, pri overovaní vedomostí žiaka, rovnako pri upevňovaní nových poznatkov, čo Oriechíková (2013) odôvodňuje ako nevyhnutnosť, pretože novonadobudnuté poznatky sú neorganizované a rýchle osvojené poznatky žiaci nevedia uplatniť v praxi. Pravda (1997) uvádza, že základom využívania máp je ich čítanie, čiže vnímať a chápať, čo je na mape pomocou znakov vyjadrené. Pochopenie a porozumenie toho, čo mapa vyjadruje autor označuje ako kognitívnu činnosť, ktorej výsledkom sú poznatky. Práca s mapou u žiakov s mentálnym postihnutím pomáha rozvíjať aj priestorovú orientáciu, ktorá sa u týchto žiakov vyznačuje deficitmi. Hanus & Marada (2014) mapové zručnosti žiakov radia k psychomotorickým (žiaci sa vedia orientovať na mape podľa svetových strán) a tiež k myšlienkovým/kognitívnym zručnostiam (získať informácie z mapy).

U žiakov s mentálnym postihnutím sa prostredníctvom vzdelávacej oblasti rozvíjajú zručnosti práce s mapou. Zručnosť je osvojená schopnosť efektívne vykonávať konkrétnu činnosť na základe vedomostí a skúseností. Zručnosti môžu byť manuálne, intelektuálne, senzomotorické a komunikatívne. Zručnosti z hľadiska obsahu a povahy Petlák (2004) delí na konkrétne, jednoduché; konkrétne, zložité a zložité, kombinované. Zručnosti sa vyvíjajú postupne, preto je potrebné u žiakov s mentálnym postihnutím informácie a aktivity opakovať, precvičovať pretože novonadobudnuté poznatky sú neorganizované a rýchle osvojené poznatky nevedia uplatniť v praxi a rýchlo zabúdajú (Kozáková, 2013). Svoboda (2018) preto odporúča neustále opakovanie, názorné vyučovanie a pravidelné vybavovanie naučeného. Opakovanie a precvičovanie nesmie byť vnímané ako bezduchý výcvik, učiteľ má žiaka priebežne opravovať, kontrolovať, hodnotiť ako smeruje k naplneniu cieľa, či žiak vie, čo je cieľom. Podstatnú úlohu zohráva motivácia (Skalková, 2007).

Hanus (2020) definuje mapové zručnosti ako komplexnejšie spôsobilosti človeka (podmieňované jeho individuálnymi charakteristikami, charakteristikami danej mapy aj vonkajšími faktormi) k používaniu (čítania, analýzy a interpretácie) a tvorby máp. Čapek (2015) určuje tri základné kroky pri práci s mapou:

1. čítanie mapy – čitateľ mapy musí ovládať jazyk mapy, čo daná mapa znázorňuje, ako je usporiadaná. Hanus a Marada (2014) k zručnosti čítania mapy dopĺňajú, že žiak dokáže používať legendu, určiť hlavné a vedľajšie svetové strany či vyčítať geografické súradnice;
2. analýza mapy – vyhľadávame daný objekt, podobnosti, porovnávame údaje viacerých máp;
3. interpretácia z mapy – žiak vie odpovedať na otázky nielen na základe vedomostí, ale i z analýzy mapy, vie vyvodiť závery (Hanus, Marada, 2014).

Možnosťou ako rozvíjať mapové zručnosti je tvorba mapy, kedy sa žiaci snažia spracovať geografické informácie do podoby mapy. Pedagóg môže na hotovej mape vidieť, ako žiaci vnímajú svoje okolie, krajinu, ktoré orientačné body sú pre nich dôležité. Zároveň si žiaci upevňujú svoje vedomosti získané na hodinách geografie. Pri tvorbe mapy je možné uplatniť medzipredmetové vzťahy (pracovné vyučovanie, výtvarná výchova). Tvorbu mapy je možné realizovať formou projektového vyučovania. Ide o formu aktívneho učenia, kde sa žiaci učia prakticky, tvorivo a tímovo, a to pri riešení komplexných úloh s cieľom vytvoriť konkrétny výstup – napríklad formou prezentácie, plagátu, modelu či výstavu. Okrem vedomostí (čo je mapa, čo bude znázorňovať) si žiaci rozvíjajú samostatnosť a zodpovednosť za prácu, podporuje sa kreativita a tímová práca, prepája sa teória s praktickým životom, žiaci sú vedení ku kritickému mysleniu a riešeniu problémov. Podľa Kováčovej (2024) žiak s mentálnym postihnutím vykonávajúci činnosť je motivovaný k samotnej práci a k vytváraniu citového vzťahu k nej. Pridanou hodnotou projektového vyučovania je rozvíjanie komunikačných, prezentačných a organizačných zručností. Dôležité je, aké zadanie pedagóg žiakovi pri práci s mapou zadá. Prácu s mapou je podľa Čapka (2015) potrebné zatriktívniť, pretože táto aktivita nie je u žiakov obľúbená.

Mapové zručnosti môžeme teda rozdeliť na zručnosti spojené s manipuláciou hotovej mapy a zručnosti týkajúce sa tvorby mapy. Mapové zručnosti sa podľa Hanusa et al (2020)

vyznačujú heterogenitou, či už ide o samotnú podstatu operácií s mapou, ako aj o ich kognitívnu náročnosť, avšak jednotlivé druhy mapových zručností na seba nadväzujú. Foltýnová et al. (2010) k zručnostiam radí aj praktické použitie mapy. Žiak sa v určitých situáciách za pomoci napr. kompasu, buzoly či pravítka a ďalšej mapy učí orientovať a pohybovať sa v teréne.

Vo vzdelávacej oblasti Človek a spoločnosť môže pedagóg uplatniť rôzne metódy, avšak musí sa prispôbiť stupňu mentálneho postihnutia. Okrem toho pedagóg musí vedieť, na akej úrovni sa žiak pri práci s mapou nachádza a aké má problémy pri rozvíjaní tejto zručnosti. Zároveň každý žiak môže mať vlastný spôsob, ako rieši úlohy pri práci s mapou. Hanus (2020) píše, že pri rozvíjaní mapových zručností je potrebné brať do úvahy aj to, aké vedomosti majú žiaci o mapách, aké zručnosti potrebné pre prácu s mapou už zvládajú. Medzi výhody mapových zručností Havelková & Hanus (2015) radia pomoc pri orientácii v teréne, spestrenie vyučovania a motivácia žiakov k aktivite, zapamätanie si informácií z textu prostredníctvom mapy. Mapové zručnosti získané na hodinách geografie môžu pomôcť pri práci s mapami na predmetoch ako dejepis, kde sa žiaci stretávajú napr. s historickými mapami, s mapami znázorňujúcimi sťahovanie národov, vyst'ahovalectvo a pod. Žiaci z nich vedia čítať a získavať informácie. Pri poznávaní krajiny, regiónu môžu žiaci vytvárať mapu „moja cesty do školy“ alebo „mapa našej obce“, kedy žiaci prepájajú vedomosti a poznatky aj z iných predmetov (Tomčíková & Homolová, 2024). Zručnosti práce s mapou môžu žiaci s mentálnym postihnutím aplikovať aj na hodinách telesnej výchovy v rámci turistických aktivít alebo vychádzok do prírody. Pre žiaka s mentálnym postihnutím je vhodná podpora formou zjednodušenej mapy s veľkými symbolmi a pomocou kompasu (Homolová, 2025). Cez metódu multisenzorického sprostredkovania informácií sa snažíme u žiakov s mentálnym postihnutím vytvoriť silné spoje vo vnímaní (Orieščiková, 2012). Vhodné je preto využívať špeciálne typy máp - plastické mapy, ktoré trojrozmerné zobrazujú povrch Zeme – teda výšky a hĺbky krajiny, ako napríklad hory, doliny, nížiny, kotliny atď. Mapy vďaka svojej zobrazení umožňujú žiakom cítiť pomocou hmatu hory, kopce, doliny. Farbou ukazujú nadmorskú výšku. Niektoré mapy majú zvýraznený reliéf, ktorý robí hory zreteľnejšími. Žiaci za pomoci viacerých kanálov, ktoré kombinujú verbálne a vizuálne, pochopia viac detailov informácií, zapamätajú si ich dlhšie a zaujímajú sa o obsah správy (Hladush, Bendíková, Kováčová, Čarnická, 2023).

Na rozvíjanie mapových zručností vplýva niekoľko faktorov. Hanus et al. (2020) ich rozdeľujú do troch skupín. Prvou skupinou je užívateľ mapy – žiak. Dôležité je preto pri výbere mapových úloh rešpektovať vek žiaka, ročník, ktorý navštevuje a jeho doterajšie znalosti. Autori píše, že úroveň práce s mapou záleží aj od pohlavia žiaka, od jeho záľub a spôsobov trávenia voľného času. Nesmieme zabúdať na jeho povahu a inteligenciu. V prípade žiakov s mentálnym postihnutím rešpektujeme ich osobitosti a potreby vyplývajúce z ich postihnutia. Druhým faktorom podľa Hanusa et al. (2020) sú vlastnosti mapy, či je mapa kvalitná, atraktívna. Výber mapy je podľa autorov dôležitý aj z hľadiska komplexného rozvoja mapových zručností. K dôležitým vlastnostiam mapy patrí čitateľnosť, zrozumiteľnosť, vhodne zvolené farby, kartografické znaky, legenda. Tretím faktorom sú vonkajšie faktory, do ktorých sa ráta pedagóg, vzdelávací systém, výučba, typ a profil školy, prostredie, v ktorom žiak žije.

Aby mohol pedagóg rozvíjať mapové zručnosti žiakov s ľahkým mentálnym postihnutím, musí tieto zručnosti sám ovládať. Pedagóg geografie musí byť schopný naučiť študentov používať rôzne typy máp, glóbusy, atlasy, naučiť mapy interpretovať, rovnako vytvoriť dobrú mapu. Budúci špeciálni pedagógovia v rámci svojho štúdia rozvíjajú svoje kompetencie a zručnosti aj pri práci s mapou. Študenti hľadajú možnosti, ako napr. učiť žiakov vytvárať mapu cez vlastnú skúsenosť, ako sa orientovať v teréne s pomocou mapy a pod. Študenti sú aktívni, rozvíjajú kreativitu, zručnosti, ale i schopnosti, ako prispôsobiť vzdelávací proces individuálnym potrebám žiakov v špeciálnom vzdelávacom prostredí (Homolová, 2024).

Záver

Mapové zručnosti u žiakov s mentálnym postihnutím sú špecifickou oblasťou rozvoja, ktorá si vyžaduje individuálny prístup, primerané špeciálno-didaktické prostriedky a metódy výchovno-vzdelávacieho procesu. Tieto zručnosti predstavujú schopnosť orientovať sa v priestore pomocou mapy a rozumieť jej základným prvkom. Ich rozvíjanie je dôležité nielen z hľadiska vzdelávania, ale aj pre ich praktický život. Žiaci s mentálnym postihnutím sa od intaktných žiakov odlišujú v oblasti pozornosti, pamäte, myslenia, reči, predstavivosti a ďalších. Je preto dôležité, aby žiaci mali pri učení motiváciu a záujem o nové vedomosti a o rozvíjanie nielen mapových zručností.

*Tento článok odporúča na publikovanie vo vedeckom časopise Mladá veda:
Ing. Zuzana Brčiaková, PhD.*

Použitá literatúra

1. ANDĚL, J. et al. 2019. *Makroregiony světa*. Praha: Karolinum, 328 s. ISBN 978-80-246-4273-4.
2. ČAPEK, R. 2015. *Moderní didaktika. Lexikon výukových a hodnoticích metod*. Praha: Grada, 624 s. ISBN 978-80-247-3450-7.
3. ORIEŠČÍKOVÁ, H. 2013. *Pedagogika mentálne postihnutých pre vychovávateľov*. Ružomberok: VERBUM, 2013. 189 s. ISBN 978-80-561-0172-8.
4. ORIEŠČÍKOVÁ, H. 2012. *Pedagogika mentálne postihnutých*. Ružomberok: VERBUM, 156 s. ISBN 978-80-8084-866-8.
5. KALEJA, M. – ZEŽULKOVÁ, E. – ADAMUS, P. – MÜHLPACHR, P. 2015. *Etnografia školy jako edukační realita současnosti*. Ostrava : Grada, 2015, 64 s. ISBN 9788075101921.
6. KOZÁKOVÁ, Z. 2013. *Special Education of Person with Mental Disabilities*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 115 s. ISBN 978-80-244-3740-8.
7. PETLÁK, E: 2004. *Všeobecná didaktika*. Bratislava: Iris, 315 s. ISBN 80-89018-64-5.
8. VALENTA, M. et al. 2014. *Přehled speciální pedagogiky*. Praha : Portál, 2014. 272 s. ISBN 978-80-626-0602-6.
9. VANČOVÁ, A. 2005. *Základy pedagogiky mentálne postihnutých*. Bratislava : Sapiencia, 2005. 332 s. ISBN 80-968797-6-6.
10. VLADOVÁ, K. et al. 2017. *Aplikácia vzdelávacích programov pre žiakov so zdravotným znevýhodnením a všeobecným intelektovým nadaním*. Bratislava: Štátny pedagogický ústav, 118 s. ISBN 978-80-8118-196-2.
11. ZELINA, M. 2004. *Stratégie a metódy rozvoja osobnosti dieťaťa*. Bratislava : Iris 2004. 235 s. ISBN 9788096701346.

12. SVOBODA, P. 2018. Paměť In *Mentální postižení*. Praha: Portál, s. 269 - 285. ISBN 978-80-271-0378-2.
13. ŠKULTETYOVÁ, S., ŽIŠKOVÁ, J. 2009. *Vlastiveda pre 5. ročník špeciálnych základných škôl*. EXPOL PEDAGOGIKA, 127 s. ISBN 978-80-8091-143-0.
14. ČARNICKÁ, M. 2025. Inovatívne stratégie prípravy budúcich pedagógov na výučbu tvorby máp cez skúsenostné učenie In *Studia scientifica facultatis peadagogicae*. Ružomberok: Verbum, roč. 24 ,č 2. s. 78 – 85. ISSN 1336-2232. DOI: <https://doi.org/10.54937/ssf.2025.24.2.78-85>.
15. FOLTÝNOVÁ, D. et al. 2010. Interaktívni tabule jako nástroj pro osvojení kartografických dovedností žáků In *Geografické informácie* 14, 21 – 32 s. Dostupné z https://www.researchgate.net/profile/Slavomir-Bucher/publication/268150176_Vplyv_fyzickogeografickej_struktury_krajiny_na_regionalny_rozvoj_z_aspektu_jej_primarneho_potencialu/links/54626bd60cf2cb7e9da64ebb/Vplyv-fyzickogeografickej-struktury-krajiny-na-regionalny-rozvoj-z-aspektu-jej-primarneho-potencialu.pdf.
16. HAVELKOVÁ, L., HANUS, M. 2015. Význam rozvoje mapových dovedností ve výuce. *Geografické rozhledy*, 3/ 14-15. s. 14 – 17. [cit. 16. september 2025]. Dostupné z: <https://www.geograficke-rozhledy.cz/archiv/clanek/207/pdf>.
17. HANUS, M., MARADA, M. 2014. Mapové dovednosti: vymezení a výskum In *Geografie*, 119, č. 4, s. 406 – 422, [cit. 16. september 2025]. Dostupné z: https://geografie.cz/media/pdf/geo_2014119040406.pdf, vyhládané 16.9.2025.
18. HLADUSH, V., BENDÍKOVÁ, S., KOVÁČOVÁ, B., ČARNICKÁ, M. 2023. Using a didactic tool with it-support for teaching geography in a special school in Slovakia. In *Information Technologies and Learning Tools*. 2023, roč. 97, č. 5, 18-34 s. ISSN 2076-8184.
19. HLADUSH, V., KOVÁČOVÁ, B., BENDÍKOVÁ, S., ČARNICKÁ, M. 2024. Readiness of teachers of geography os special schools in Slovak republic to use the electronic manual with it support In *Information Technologies and Learning Tools*, roč. 100, č.. 2, ISSN 2076-8184, DOI: 10.33407/itlt.v100i2.5620.
20. HOMOLOVÁ, M. 2025 Aktivizácia človeka vo vychádzke cez herné prvky v špeciálnej výchove. In *Quo vadis Homo sapiens v súčasnosti*. Ružomberok: Verbum, 152 – 162 s. ISBN 978-80-561-1159-8.
21. HOMOLOVÁ, M. 2024. Pregraduálna príprava študentov špeciálnej pedagogiky na hodiny pracovného vyučovania v špeciálnej škole. In: *Práca v živote človeka: vo výchove, vzdelávaní a v terapii I*. Ružomberok: VERBUM – vydavateľstvo Katolíckej univerzity v Ružomberku, s. 114 - 125. ISBN 978-80-561-1113-0.
22. KOVÁČOVÁ, B. 2024. Variabilita zamestnávania na pracovnom vyučovaní v špeciálnej škole. In *Trendy a problémy v technickom vzdelávaní c čase dištančnej, hybridnej a prezenčnej výučby*. Ružomberok: VERBUM, 124 – 135 s. ISBN 978-80-561-1152-9.
23. PRAVDA, J. 1997. Poznatky získané čítaním máp a problém ich klasifikácie In *Geografický časopis*, roč. 49, č. 2, s. 115 – 126. ISSN 0016-7193.
24. TOMČÍKOVÁ, I., HOMOLOVÁ, M. 2024. Poznávanie miestnej krajiny prostredníctvom integrovaného tematického vyučovania. In. *Disputationes Scientifcae Universitatis Catholicae in Ružomebrok*, roč. 24, č. 2, ISSN 1335-9185. DOI: <https://doi.org/10.54937/dspt.2024.24.2.35-42>.
25. SKALKOVÁ, J. 2008. *Obecná didaktika*. Praha: Grada, 328 s. ISBN 978-80-247-1821-7.
26. HANUS, M. et al. 2020. *Práce s mapou ve výuce. certifikovaná metodika*. P3K, Praha. ISBN 978-80-7667-014-3.
27. *Štátny vzdelávací program pre žiakov s mentálnym postihnutím pre primárne vzdelávanie*, ŠPÚ, 653 s, 2016. Dostupné z https://www.statpedu.sk/files/sk/deti-ziaci-so-svvp/deti-ziaci-so-zdravotnym-znevychodnenim-vseobecnym-intelektovym-nadanim/vzdelavacie-programy/vzdelavacie-programy-ziakov-so-zdravotnym-znevychodnenim-vseobecnym-intelektovym-nadanim/zakladne-vzdelavanie-primarne-vzdelavanie-nizsie-stredne-vzdelavanie/vp_pre_ziakov_s_mentalnym_postihnutim.pdf.

Mladá veda

Young Science

ISSN 1339-3189